КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 78.071.2Остапенко(477)(045)
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.3.26

Анапріюк Ліана Андріївна,
аспірантка кафедри теорії та історії культури
Національної музичної академії України
orcid.org/0009-0008-9453-4789
liana.anapr@gmail.com

ТВОРЧА БІОГРАФІЯ ЛАРИСИ ОСТАПЕНКО: ПРОБЛЕМА РЕКОНСТРУКЦІЇ

У статті висвітлюється творча біографія мисткині Лариси Остапенко. Окреслюються вектори її творчої діяльності, зокрема, виконавська, педагогічна, музично-громадська та медійна. Кожен із яких детально розглядається. Аналізуються творчі досягнення Лариси Остапенко та її значення для української музичної культури. Висвітлені окремі маловідомі факти творчої біографії Лариси Остапенко. Структуровано творчі здобутки мисткині. Розширено, верифіковано й уточнено відомості про діяльність Лариси Остапенко завдяки архівним матеріалам. Досліджено, що Л. Остапенко зробила потужний внесок у розвиток української музичної культури як виконавиця, педагогиня, музично-громадська діячка та медійна особистість, з урахуванням її плідної та багатогранної діяльності у сфері музичного мистецтва. Концертно-камерна співачка Лариса Остапенко володіла високою виконавською майстерністю, широким репертуаром, мала велику кількість концертів і гастролей. Л. Остапенко як педагог, професорка виховала більше ста студентів у Національній музичній академії України, виконувала методичну роботу, систематизувала репертуар. Уперше висвітлено, що Лариса Остапенко написала збірник вправ для вокалістів. До того ж Лариса Іванівна брала участь у радіопередачах і фільмах, була учасницею музично-громадського життя Києва. Мета статті полягає в дослідженні творчої біографії Лариси Остапенко. Велике значення у вивченні творчої діяльності Л. Остапенко відіграло залучення та інтерпретація архівних джерел. Наукова новизна – уведення в науковий обіг архівних матеріалів, висвітлення маловідомих фактів із творчої біографії Лариси Остапенко.

Ключові слова: творча біографія, Лариса Остапенко, вокальне мистецтво, українська музична культура, культурологічна біографістика, викладацька діяльність, творча діяльність.

Anapriiuk Liana,
Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Culture
National Music Academy of Ukraine
orcid.org/0009-0008-9453-4789
liana.anapr@gmail.com

CREATIVE BIOGRAPHY OF LARISA OSTAPENKO: THE PROBLEM OF RECONSTRUCTION

The article highlights the creative biography of the artist Larisa Ostapenko. The main areas of her creative activity are outlined, in particular, performing, pedagogical, public, and media activities. Each of them was considered in detail. The article analyzes Larisa Ostapenko's creative achievements and her contribution to Ukrainian musical culture. The article also highlights previously little-known facts. The creative achievements of the artist were structured. Information about the activities of Larisa Ostapenko is expanded, verified, and clarified through archival materials. The study demonstrates that Larisa Ostapenko made a powerful contribution to the development of Ukrainian musical culture as a performer, teacher, musical and public figure, and media personality, through her extensive

© Анапріюк Л. А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

and multifaceted activities in the field of musical art. Concert and chamber singer Larisa Ostapenko possessed high performing skills, a wide repertoire, gave numerous concerts and toured extensively. Larisa Ostapenko as a teacher, professor supervised the education of more than one hundred students at National Music Academy of Ukraine, she was engaged in methodological work, systematized the repertoire. The article reveals for the first time that Larisa Ostapenko wrote a collection of exercises for vocalists. In addition, Larisa Ivanivna participated in radio broadcasts and films, played an active role in Kyiv's musical and public life. The aim of the article is to investigate the creative biography of Larisa Ostapenko. An important role in the study of the creative activity of Larisa Ostapenko was played by the involvement and interpretation of archival sources. The scientific novelty consists in introducing archival materials into scientific circulation, highlighting little-known information about the creative biography of Larisa Ostapenko.

Key words: creative biography, Larisa Ostapenko, vocal art, Ukrainian musical culture, cultural biographical studies, teaching activity, creative activity.

Постановка проблеми. Дослідження творчої біографії вітчизняних митців, висвітлення їхньої діяльності, внеску в розвиток музичної культури України є важливим і актуальним питанням для сучасної музичної культурології. Усе більше дослідників вивчають життєвий і творчий шлях видатних особистостей, зокрема музикантів. Музиканти проявлялись своєю багатогранною діяльністю, будучи активними діячами, підносили музичну культуру, були популяризаторами музичного мистецтва. До таких представників академічної музичної традиції належить солістка-вокалістка Київської державної філармонії, народна артистка України, професорка Національної музичної академії України, музично-громадська діячка, медійна особистість Лариса Остапенко-Білаш.

Творча біографія Лариси Остапенко в науковому дискурсі є ще малодослідженою в повному обсязі. Тому актуальність полягає в розширенні відомостей про діяльність Л. Остапенко.

Аналіз досліджень і публікацій. Нині відсутні комплексні монографічні чи дисертаційні дослідження про Ларису Остапенко. У довідковій літературі лаконічно викладена біографія мисткині, зокрема, в українській музичній енциклопедії, статтю в якій написала Б. Фільц (Фільц, 2016, с. 541), у книзі про виконавські школи України Б. Гнидя (Гнидь, 2002, с. 60) та інших. Проте у вищезазначеній літературі є деякі неточності, які потребують з'ясування. Відомості про Ларису Остапенко представлено у значній кількості статей у періодиці України від 60-х рр. XX ст. і до першої декади XXI ст., зокрема, про неї писали такі журналісти та митці: О. Білаш, С. Козак, М. Парфьонов, С. Панкратьєв, Я. Гордійчук та інші. Вони висвітлювали біографічні відомості, творчу діяльність, виконавську майстерність, особисте життя мисткині. Більше все ж таки окреслена виконавська діяльність Л. Остапенко в періодиці.

У попередніх розвідках авторка статті писала про виконавську та педагогічну діяльність Лариси Остапенко (Анапріюк, 2024), тези про творчу діяльність співачки (Анапріюк, 2025).

У книзі «Людина-оркестр» Л. Житньої висвітлюється життєвий і творчий шлях Володимира Пірадова та його доньки Елеонори Пірадової, яка була концертмейстеркою Лариси Остапенко, зокрема, написано сторінки про творчий тандем співачки та концертмейстерки (Житня, 2017, с. 299–302). Олеся Білаш – заслужена журналістка України, донька Л. Остапенко й О. Білаша, написала в цій книзі спогади під назвою «Молитва до музики» про особливості співпраці Л. Остапенко й Е. Пірадової та їхні стосунки (Білаш, 2017, с. 303–305). Ю. Зубай у своєму дослідженні висвітлив гастрольну діяльність Лариси Остапенко протягом 1981–1987 рр. і дослідив програму концертів, яку виконувала співачка під час гастролей, спираючись на матеріали ЦДАМЛМ України (Зубай, 2026, с. 51). Окремі короткі відомості про виконавський шлях мисткині, аналіз виконання співачкою твору «Осіння пісня» подано в дисертаційному дослідженні С. Муравіцької (Муравіцька, 2023, с. 94–95).

Тож, з огляду на вищезазначене, студіювання творчої біографії Лариси Остапенко є актуальним, оскільки простежується брак комплексних наукових досліджень про мисткиню. Велике значення для комплексного вивчення творчої біографії Л. Остапенко є звернення до архіву Олесі Білаш. Для ширшого висвітлення педагогічної діяльності в нашому дослідженні значну роль відіграла особова справа Л. Остапенко, яка зберігається в НМАУ. Щоб простежити участь

мисткині у фільмах, ознайомились із кінолітописом Центрального державного аудіовізуального й електронного архіву.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження є праці з біографістики. У сучасній гуманітаристиці велика кількість українських науковців досліджують біографію з різних ракурсів: з філософського – про феномен біографії пише І. Голубович. О. Бугаєва пише праці з української музичної біографіки. Дослідники, які присвячують розвідки творчій біографії: В. Бондарчук, Л. Микуланинець, С. Тишко й інші. Проблему універсалізму творчої особистості розглянуто в дослідженні О. Коменди. Науковиця висвітлює феномен універсальної творчої особистості, який розглянуто в аспекті діяльнісного універсалізму. О. Коменда обґрунтовує діяльнісно-структурний метод дослідження універсальної творчої особистості, зокрема, доводить його важливість для музичної культури України (Коменда, 2020*).*

Мета дослідження – висвітлення векторів творчої діяльності яскравої представниці академічної музичної традиції Лариси Остапенко.

Виклад основного матеріалу. Дослідження біографій музикантів є міжгалузевою проблемою, яку вивчають, зокрема, культурологи, мистецтвознавці та музикознавці. Науковці зазначають, що дослідження біографії потребує міждисциплінарного підходу. Л. Микуланинець у своїй розвідці зазначає, що необхідне використання таких підходів: психологічного, соціального, історичного, культурологічного, філософського, аксіологічного, і методів: суб'єктивного, джерелознавчого, інформаційно-комунікативного й інших (Микуланинець, 2021a, с. 67).

І. Голубович зазначає, що в сучасній гуманітаристиці є змога вибирати різні стратегії студіювання біографії (Голубович, 2022, с. 228). «Найсуттєвішим поєднанням у фокусі біографічного є репрезентація біографії в синтетичній єдності онтології, феноменології, антропології, методології гуманітарного знання», – зазначає дослідниця (Голубович, 2022, с. 228). Погоджуємось із думкою Л. Микуланинець, що кожна особистість є унікальною, має свій самобутній «сценарій розгортання буття», який, у свою чергу, потребує створення «індивідуальної моделі дослідження її історії» (Микуланинець, 2021b, с. 47).

Зараз усе більше зростає інтерес дослідників до висвітлення творчих біографій українських митців. Дослідниця О. Бугаєва виділяє три пріоритетні напрями в сучасних музично-біографічних розвідках: 1) дослідження і перегляд біографічної історії попередніх століть, де велику увагу приділено життєдіяльності митців ХХ ст.; 2) студіювання біографії музиканта в контексті сучасної доби; 3) етнічні українські музиканти в інонаціональних культурах, у діаспорі, насамперед в Америці, Європі й Австралії (Бугаєва, 2021, с. 185).

В. Бондарчук зазначає, що «проблема творчої біографії ще не достатньо розроблена в культурології» (Бондарчук, 2019, с. 44). Дослідник пропонує таке визначення творчої біографії: «Творча біографія – це життєвий і творчий шлях митця, зумовлений культурно-історичними й особистісними чинниками, відображеними в його художній творчості. Творча біографія – це культурологічне дослідження, структура якого сформована за принципом хронологічного нашарування, в якому кожна віха біографії майстра представлена як чергова фаза творчого сходження, піднесення, в яких простежується єдність, цільність, що вирізняє особистості серед інших постатей, індивідуальностей» (Бондарчук, 2019, с. 44). Зазначимо, що О. Бугаєва пише про творчу біографію: «Тонка грань (що існує лише в теорії) відрізняє «життєву» біографію від творчої, оскільки на практиці (у природі) вони не існують окремо одна від одної, проте в останній переважають факти творчої діяльності над життєвими, що можуть не бути вписаними в послідовний хронос часу» (Бугаєва, 2021, с. 214–215).

Дослідниця О. Бугаєва зазначає, що сучасним музично-біографічним розвідкам притаманна інша властивість – це відмова від стереотипів, уніфікації та парадності. Важливість таких досліджень полягає в новому змістовному форматі, де часто висвітлюються першоджерела й архівні документи (Бугаєва, 2021, с. 181).

У дослідженні творчої біографії важливо зважати на культурний контекст, який оточує митця. Адже життєві події корелюються з культурним простором. Науковець С. Тишко зауважує: «Творча біографія музиканта невідривна від його культурного оточення, ширше – від культурних явищ, які супроводжували його

життя і учасником яких він був, і ще ширше – від загального стану культури у відповідні часи, починаючи із хронологічних координат і до провідних закономірностей» (Тишко, 2019, с. 81).

Особливість академічного музиканта в музичній культурі полягає в тому, що багато митців протягом свого життя працюють за різними векторами музичної діяльності – виконавська, педагогічна, музично-громадська, музикознавча, композиторська та інші, тобто вони є універсальними творчими особистостями.

Науковиця О. Коменда обґрунтувала діяльнісно-структурний метод дослідження універсальної творчої особистості. Розглянемо розуміння поняття універсальної творчої особистості. За О. Комендою, «універсальна творча особистість – це творча особистість, для якої характерне поєднання не менше трьох видів діяльності, серед яких розрізняють провідні і допоміжні, конфігурація яких на різних стадіях розвитку універсальної особистості та з урахуванням усього творчого шляху й визначає її загальний профіль або тип» (Коменда, 2020, с. 92–93).

Дослідниця зазначає шість типів універсальної творчої особистості, з яких п'ять – універсал-композитор, універсал-виконавець, універсал-музикознавець, універсал – громадський діяч, універсал-педагог, у них переважає одна провідна діяльність у загальному профілі митця, один – це класичний універсал, в якому простежується рівновага всіх видів діяльності. Коли в універсальній творчій особистості поєднуються ознаки декількох типів, то він класифікується як «на межі типів» (Коменда, 2020, с. 93).

Після проведення аналізу творчої біографії Лариси Остапенко можемо віднести її до універсальної творчої особистості. Універсалізм Лариси Остапенко проявився багатогранною творчою діяльністю, яка представлена чотириелементною структурою – виконавська (вокальне мистецтво), викладацька, музично-громадська та медійна. З них ключові сфери – це виконавська (як співачка) і викладацька, допоміжні – музично-громадська та медійна.

На наш погляд, провідною діяльністю Лариси Остапенко як видатної співачки є виконавська. Тому, за методом О. Коменди, відносимо Л. Остапенко до універсалів-виконавців. Виконавець – це людина, яка має бути «у різних регістрах». На нашу думку, виконавська специфіка академічного музиканта передбачає знання широкого репертуару, уміння складати програму концертів, швидко опрацьовувати нотний текст, активну концертну діяльність, уміння взаємодіяти з аудиторією, результативно співпрацювати з концертмейстером, партнерами по сцені, також виконувати твір відповідно до стилю, водночас демонструвати технічну майстерність та довершеність виконання.

Універсалізм виконання як основної діяльності Лариси Остапенко проявляється в тому, що мисткиня 30 років присвятила себе виконавству, працювала в Київській філармонії, володіла широким репертуаром – це 800 творів. Значне місце в ньому належить творам авторства чоловіка співачки Олександра Білаша (приблизно 40 із яких записано на радіо). Лариса Остапенко активно записувалась на радіо в 1960–1980-х рр. Додамо, що 300 записів зберігається у фондах Національної радіокомпанії України.

Лариса Остапенко мала велику гастрольну та концертну діяльність, співпрацювала з багатьма музикантами, співаками, композиторами та диригентами, складала програми концертів, ретельно працювала над творами. Співачка володіла голосом насиченого красивого тембру мецо-сопрано, мала широкий діапазон, у дві з половиною октави. Виконанню співачки притаманні музикальність, щирість та емоційна наповненість. За успішну діяльність Ларисі Остапенко присвоєно звання «Заслужена артистка УРСР» (1969 р.) та «Народна артистка УРСР» (1982 р.). Проаналізуємо вектори творчої діяльності Лариси Остапенко далі.

Виконавська діяльність. Відомо, що Лариса Остапенко почала свій професійний шлях після закінчення навчання в Київській консерваторії. Спершу вона працювала солісткою (мецо-сопрано) Оперної студії Київської консерваторії в 1958–1959 рр. Далі співачка разом з її викладачкою, заслуженою діячкою мистецтв УРСР, доценткою Марфою Снагою-Паторжинською, вирішили сфокусувати свою діяльність у руслі камерного співу. Після завершення виконавської аспірантури Лариса Остапенко брала участь у вокальних конкурсах. Вагому роль відіграли в її житті такі: Український республіканський конкурс вокалістів імені М. Лисенка (дипломантка), що відбувався

в Києві в 1962 р., Усесоюзний конкурс вокалістів імені М. Мусоргського (лауреатка другої премії) 1964 р. С. Козак зазначає, що до того, як брати участь у конкурсах, Лариса Остапенко вже почала співати на радіо (Козак, 1984, с. 6). Подальша професійна діяльність була зосереджена в Київській державній філармонії на посаді солістки-вокалістки (мецо-сопрано) протягом 1965–1995 рр. (Остапенко, Автобіографія, арк. 1).

Багато позитивних відгуків написано у пресі про вокальний талант Лариси Остапенко. Так, соліст Львівської філармонії М. Парфьонов написав рецензію на концерт Лариси Остапенко, який відбувся у Львові. Він висловлює враження про виконання співачки: «Приємного тембру мецо-сопрано, віртуозна техніка, бездоганний художній смак, невимушена, приємна манера виконання, а також прекрасна філіровка звуку й чітка дикція та хороша вокальна школа справили незабутнє враження» (Парфьонов, 1967, с. 3.**)**

С. Муравіцька у своїй дисертації досліджувала, зокрема, взаємодію академічної та естрадної традицій у творчості українських вокалістів 1950–1980-х рр. Тут науковиця зазначає, що в 1950–1960-х рр. співаків, які мали академічну вокальну базу й виконували естрадні пісні, називали співаками-сумісниками (Муравіцька, 2023, с. 92). З огляду на це Ларису Остапенко дослідниця відносить до співаків-сумісників, адже мисткиня мала академічну вокальну освіту та популяризувала й активно виконувала естрадні пісні. Бо естрадні пісні виконували тоді академісти, адже в УРСР підтримувався тільки академічний спів (Муравіцька, 2023, с. 92).

Лариса Остапенко була інтерпретаторкою пісень, романсів, до неї звертались безліч композиторів для виконання своїх творів. Л. Остапенко мала у своєму творчому доробку досить різноманітний репертуар – це низка творів різних епох, композиторів – зарубіжних і українських, зокрема, арії з опер, романси, народні пісні. Співак, народний артист УРСР, публіцист С. Козак зазначає: «Творча індивідуальність Лариси Остапенко-Білаш складається не лише з винятковых природних даних, а й з уміння побудувати виконання кожного твору на власному внутрішньому чутті, на масштабності мислення. І тому співачка по праву може вважатись співавтором пісні чи романсу» (Козак, 1984, с. 6).

Лариса Остапенко записувалась під супровід фортепіано й оркестру. Найбільше творів акомпанувала їй на фортепіано Елеонора Пірадова. Записано 10 грамплатівок фірми «Мелодія» за участю співачки (Остапенко, Автобіографія, арк. 1). Концертмейстером Лариси Остапенко в Київській державній філармонії з 1966 р. була народна артистка України Елеонора Пірадова, з якою вони пропрацювали приблизно 30 років та були не тільки колегами, а й 50 років подругами (Білаш, 2017, с. 305). Олеся Білаш пише, що «<…> творчий тандем Пірадова – Остапенко був найбільш яскравим і незабутнім, як для пересічного слухача, так і для професіоналів. Такого органічного злиття акомпанементу й голосу, такої одностайності в інтерпретації, розкритті образу, шліфуванні музичного матеріалу навряд чи знайдемо і сьогодні. Багатогодинні щоденні репетиції, робота над удосконаленням уже досягнутих результатів дозволяли відпрацьовувати сольні програми й просто концертні номери легко та невимушено, на одному диханні, так природно й легко, що глядацька аудиторія була огорнута і зачарована музичним океаном довершеної виконавської майстерності» (Білаш, 2017, с. 303–304). Для творчого тандему Остапенко – Пірадова 70-і та 80-ті рр. XX ст. Олеся Білаш характеризує як найбільш потужні, продуктивні та результативні у професійній діяльності (Білаш, 2017, с. 305). В аудіоальбомі «Співає Лариса Остапенко» 2013 р. можемо почути твори, які звучать у виконанні цього дуету (Білаш, 2017, с. 305).

Педагогічна діяльність. Після повернення у свою альма-матер Лариса Остапенко розпочала викладати (камерний спів, згодом і сольний спів) на кафедрі сольного співу в Київській консерваторії з 1989 р. за сумісництвом. Спершу поєднувала викладацьку діяльність з виконавською, одночасно працювала солісткою-вокалісткою Київської філармонії. Пізніше викладацька діяльність стає для неї основною до 2010 р. (до кінця життя). За високі досягнення у викладацькій діяльності в 1994 р. Ларисі Іванівні присвоєно вчене звання доцента кафедри сольного співу, із 2000 р. виконує обов'язки професора, у 2003 р. присвоєно вчене звання професора (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ).

Зі звіту Лариси Остапенко 2010 р. на кафедрі сольного співу НМАУ за останні роки

дізнаємось, що протягом багаторічного досвіду роботи викладачем камерного й сольного співу НМАУ у класі Лариси Остапенко навчались 122 студенти, деякі з них отримали почесні звання заслужених і народних артистів України (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75). Студенти брали участь у конкурсах, ставали лауреатами та дипломантами. Лариса Остапенко залучала студентів і випускників свого класу до активної участі у творчих заходах Києва та Полтавщини (батьківщина Олександра Білаша). До того ж випускники брали участь у концертах пам'яті Олександра Білаша – композитора, Героя України, народного артиста, лауреата Шевченківської премії, почесного киянина (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75).

У класі з Ларисою Іванівною працювали такі концертмейстери: Ірина Дудченко й Анна Шепеленко, пізніше – Олег Жебрунов і Олена Степанюк (Гнидь, 2002; Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75).

Випускники Лариси Остапенко продовжують свою професійну діяльність, працюють у концертних установах, оперних театрах, навчальних закладах України та за кордоном. «Багаторічний досвід творчої роботи видатної співачки України Л.І. Остапенко є найкращим прикладом у педагогічній роботі викладача. Прекрасне знання і орієнтація в репертуарі, особистий підхід до кожного студента, професійна етика, доброзичливість – це всі якості, які в поєднанні дають успіхи студентів. Її вихованці є прикрасою багатьох творчих колективів», – зазначається у витязі із протоколу засідання кафедри сольного співу від 5 грудня 1997 р. (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 35).

Водночас Лариса Остапенко виконувала методичну роботу, систематизувала репертуарний список творів для різних голосів. Для кожного голосу Л. Остапенко підібрала перелік творів. Зокрема, для баса – 650 творів, для баритона – 740, для тенора – 980, для мецо-сопрано – 1 200, для сопрано – 1 500 (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75).

До того ж у 2003 р. Лариса Остапенко підготувала збірник вокальних вправ «Вибрані вправи: для роботи з вокалістами», що зберігається в бібліотеці НМАУ. Він складається із 17 сторінок. У цьому збірнику виписані вправи різних авторів (понад 100 вправ), зокрема, вправи Ніколи Порпори, Дж.Б. Ламперті, Дж. Барра, У. Мазетті, Олександра Мишуги, Марії Донець-Тессейр, Івана Плешакова. Лариса Іванівна написала рекомендації щодо виконання цих вправ і зазначила мету їх виконання (Остапенко, 2003).

Музично-громадська діяльність. Ще одним вектором діяльності Лариси Остапенко є музично-громадська. Із творчої характеристики Л. Остапенко з Київської державної філармонії дізнаємось, що вона була членом правління Музичного товариства України, Київського обкому профспілки працівників культури, художньої ради філармонії і бюро секції вокалістів філармонії, музичної секції товариства «Україна» (Творча характеристика Лариси Остапенко, бл. 1979–1980, с. 3). Тому з вищезазначеного можемо сказати, що Лариса Остапенко була активною постаттю, яка відігравала важливу роль у мистецькому та музично-громадському житті Києва.

Медійна діяльність. Наступним вектором діяльності Лариси Остапенко є медійна. Лариса Іванівна сприяла розвитку та популяризації української культури й української пісні, брала участь у фільмах і радіопередачах. Зазначимо, що раніше не було сталого маркування такого виду діяльності, ми вважаємо це за медійність.

З кінолітописів 2010 та 2015 рр. Центрального державного аудіовізуального й електронного архіву дізнаємось, що Лариса Остапенко брала участь у зніманні таких фільмів: «Концертні номери із творів О. Білаша» (1972 р.), «Як цвіт весняний» (1972 р., режисер Р. Синько), «Якщо пісня тече як річка» (1981 р., режисер М. Джинджиристий), «Народилась пісня» (1981р., режисер О. Якимчук), «Романси Г. Майбороди співає Л. Остапенко» (1981 р., режисер Ю. Некрасов) (Кінолітопис, 2010; Кінолітопис, 2015). В автобіографії Л. Остапенко зазначає, що брала участь у фільмі «Пісні О. Білаша співає Лариса Остапенко» (Остапенко, Автобіографія, арк. 1). Окрім цього, як зазначає Л. Остапенко у звіті 2010 р., вона знімалась у трьох телевізійних фільмах про О. Білаша (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75).

Проявом медійної діяльності є те, що Лариса Остапенко разом із Миколою Кондратюком протягом 1980–1990-х рр., загалом 12 років, вели радіофестиваль «Україно – пісне моя» на

українському радіо (Фільц, 2016, с. 541; Білаш, 2010, с. 14). Окрім цього, Лариса Остапенко у своєму звіті 2010 р. вказує, що була учасницею радіопередач з редакторами: Зоєю Коробовою, Аллою Вишневою, Оксаною Прилипко, Олесею Білаш, де порушувались такі питання: «Співак і концертмейстер», «Як створюється ансамбль», «Специфіка занять у камерному класі», «Співак – свого роду художник», інші (Особова справа Білаш Л.І., ДАК, НМАУ, арк. 75).

Висновки. Отже, Лариса Остапенко – це людина-традиція, яка є знаковою постаттю для вокального мистецтва та загалом музичної культури України. Вона реалізувала себе як камерна співачка, працювала тридцять років у Київській державній філармонії, як викладачка – вихо-вувала двадцять років нове покоління вокалістів у НМАУ, написала збірку вокальних вправ, упорядковувала репертуарні списки для різних голосів, була активною музично-громадською діячкою та брала участь у багатьох фільмах, радіопередачах. Векторами творчої діяльності Лариси Остапенко були: виконавська, педагогічна, музично-громадська та медійна. Дослідження творчої біографії Л. Остапенко відбувається на основі вивчення життєвого шляху, фактажу, публікацій, архівних матеріалів. Творчу біографію ми досліджуємо через принцип універсальності, через аналіз творчості мисткині й інтерпретацію архівів.

Перспективою подальших розвідок є продовження вивчення внеску Лариси Остапенко, її здобутків. Більш широке дослідження життєвого та творчого шляху мисткині є цінним для культури, також важливе введення в науковий обіг архівних джерел.

Список використаних джерел:

Анапріюк Л. (2024). Виконавська та педагогічна діяльність Лариси Остапенко у вокальному мистецтві України (Магістерська наукова робота). Національна музична академія України імені П.І. Чайковського. Київ.

Анапріюк Л. (2025). Творча діяльність співачки Лариси Остапенко (М. Жишкович, Ред.). У *Вокальне мистецтво в часопросторі української культури* (с. 143–146). Львів : ЛНМА імені М.В. Лисенка. URL: https://lnma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/materialy-KAS-2025.pdf

Білаш О. О. (2010, листопад). Її душа звучить молитвою. *Жінка*, *11,* 14–15.

Бондарчук В. О. (2019). *Феномен творчості Дмитра Гнатюка в музично-театральній культурі України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.* (Дис. … д-ра мистецтвознавства). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2290/bondarchuk-disser.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Бугаєва О. В. (2021). Українська музична біографіка: константи і трансформації. В. Попик (Ред.). В *Українська біографіка ХХІ ст.: мозаїка контекстів і форм* (с. 179–240). Київ : НБУВ. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004452

Гнидь Б. П. (2002). *Виконавські школи України: Кафедра сольного співу НМАУ ім. П.І. Чайковського (1971–2001)*. Київ : НМАУ.

Голубович І. В. (2022). Феномен біографії в культурі: інтеграція дослідницьких стратегій. С. Шевцов (Ред.). У *Процеси інтеграції і диференціації в сучасному науковому та філософському знанні* (с. 213–233). Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. URL: https://dspace.onu.edu.ua/items/119f244f-90de-49a6-911f-2fe24eee34eb

Житня Л. (2017). *Людина-оркестр.* Київ : Стелла Гранд.

Зубай Ю. (2026). Репертуар і гастрольна діяльність артистів Київської філармонії у 1981–1987 рр. (за матеріалами Центрального державного архіву- музею літератури і мистецтва України). *Художня культура. Актуальні проблеми, 22*(1), 49–57. https://doi.org/10.31500/1992-5514.22(1).2026.365427

Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1976–1985). (2015). Упоряд: І. Закринична, Т. Ємельянова, Л. Касян, Н. Климович та ін. ДАС України. ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Київ.

Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1966–1975). (2010). Упоряд.: О. Дорошенко, І. Закринична, Т. Ємельянова, С. Матющенко та ін. ДКА України. ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Київ : ЗАТ «Віпол».

Козак С. (1984, 30 грудня). Пісенна віхола Лариси. *Культура і життя,* с. 6.

Коменда О. І. (2020). *Універсальна творча особистість в українській музичній культурі* (Дис. … д-ра мистецтвознавства). Національна музична академія України імені П.І. Чайковського. Київ. URL: https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/komenda-dysertatsiya-2.pdf

Микуланинець Л. М. (2021a). Методологічні підходи дослідження біографії митця. *Музичне мистецтво і культура, 33*(1), 59–68. https://doi.org/10.31723/2524-0447-2021-33-1-5

Микуланинець Л. М. (2021b). Сучасний мистецтвознавчий життєпис: концептуальні й типологічні особливості. *Актуальні питання гуманітарних наук*, *44*(2), 44–48. https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-2-7

Муравіцька С. С. (2023). *Синтез музичної академічної та неакадемічної традицій у жанрі класичного кросовера* (Дис. … д-ра філософії). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5144/Muravitska_S_dissertation.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Особова справа Білаш Л. І. Державний архів міста Києва. Національна музична академія України. (Ф. Р-810, оп. № 2-ос., спр. 613, арк. 84).

Остапенко Л. (2003). *Вибрані вправи : для роботи з вокалістами* [Ноти].

Остапенко-Білаш Л. (б. д.). [Автобіографія]. Особистий архів Л.І. Остапенко. Зберігається в родині Білаш. Арк. 1–2. Рукопис.

Парфьонов М. (1967, 2 квітня). Співає Лариса Остапенко. *Культура і життя,* с. 3.

Творча характеристика солістки-вокалістки Київської державної філармонії Остапенко Лариси Іванівни. (бл. 1979–1980). *Особистий архів Л.І. Остапенко.* Зберігається в родині Білаш.

Тишко С. (2019). Шляхи культурологічних досліджень творчих біографій музикантів. *Київське музикознавство*, *58,* 79–90. https://doi.org/10.33643/kmus.2019.58.07

Фільц Б. (2016). Остапенко Лариса Іванівна. Г. Скрипник (Ред.). В *Українська музична енциклопедія.* (том 4, с. 541). Київ : Видавництво ІМФЕ.

References:

Anapriiuk, L. (2024). Vykonavska ta pedahohichna diialnist Larysy Ostapenko u vokalnomu mystetstvi Ukrainy [The performing and pedagogical activities of Larisa Ostapenko in the vocal art of Ukraine] (Master's scientific work). Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P.I. Chaikovskoho. Kyiv [in Ukrainian].

Anapriiuk, L. (2025). Tvorcha diialnist spivachky Larysy Ostapenko [The creative activity of the singer Larysa Ostapenko] (M. Zhyshkovych, Red.). U *Vokalne mystetstvo v chasoprostori ukrainskoi kultury* (p. 143–146). Lviv : LNMA imeni M.V. Lysenka. Retrieved from: https://lnma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/materialy-KAS-2025.pdf [in Ukrainian].

Bilash, O. O. (2010). Yii dusha zvuchyt molytvoiu [Her soul sounds like a prayer]. *Zhinka, 11,* 14–15. [in Ukrainian].

Bondarchuk, V. O. (2019). Fenomen tvorchosti Dmytra Hnatiuka v muzychno-teatralnii kulturi Ukrainy druhoi XX – pochatku XXI st. [The phenomenon of Dmytro Hnatyuk's creativity in the musical and theatrical culture of Ukraine in the second half of the 20th and early 21st centuries] (Doctoral dissertation). Natsionalna akademiia kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. Kyiv. Retrieved from: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2290/bondarchuk-disser.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

Buhaieva, O. V. (2021). Ukrainska muzychna biohrafika: konstanty i transformatsii [Ukrainian musical biography: constants and transformations]. V.I. Popyk (Ed.). V *Ukrainska biohrafika XXI st.: mozaika kontekstiv i form* (p. 179–240). Kyiv: NBUV. Retrieved from: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004452 [in Ukrainian].

Hnyd, B. P. (2002). Vykonavski shkoly Ukrainy: Kafedra solnoho spivu NMAU im. P.I. Chaikovskoho [Performing Arts Schools of Ukraine: Department of Solo Singing at the P.I. Tchaikovsky National Academy of Music] (1971–2001). Kyiv : NMAU [in Ukrainian].

Holubovych, I. V. (2022). Fenomen biohrafii v kulturi: intehratsiia doslidnytskykh stratehii [The Phenomenon of Biography in Culture: Integration of Research Strategies]. S.P. Shevtsov (Ed.). V *Protsesy intehratsii y dyferentsiatsii v suchasnomu naukovomu ta filosofskomu znanni* (p. 213–233). Odesa : Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I.I. Mechnykova. Retrieved from: https://dspace.onu.edu.ua/items/119f244f-90de-49a6-911f-2fe24eee34eb [in Ukrainian].

Zhytnia, L. (2017). Liudyna-orkestr [Human-orchestra]. Kyiv : Stella Hrand [in Ukrainian].

Zubai, Y. (2026). Repertuar i hastrolna diialnist artystiv Kyivskoi filarmonii u 1981–1987 rr. (za materialamy Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu-muzeiu literatury i mystetstva Ukrainy) [Repertoire and touring activity of the artists of the Kyiv philharmonic, 1981–1987 (based on materials from the central state archives and museum of literature and arts of Ukraine)]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problem, 22*(1), 49–57. https://doi.org/10.31500/1992-5514.22(1).2026.365427 [in Ukrainian].

Kinolitopys: Anotovanyi kataloh kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv, kino- i telesiuzhetiv [Film Chronicle: An Annotated Catalog of Film Magazines, Documentaries, Film and Television Features] (1976–1985). (2015). Comp.: I.M. Zakrynychna, T.O. Yemelianova, L.H. Kasian, N.M. Klymovych and others. DAS Ukrainy. TsDKFFA Ukrainy im. H.S. Pshenychnoho. Kyiv [in Ukrainian].

Kinolitopys: Anotovanyi kataloh kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv, kino- i telesiuzhetiv [Film Chronicle: An Annotated Catalog of Film Magazines, Documentaries, Film and Television Features] (1966–1975). (2010). Comp.: O. Doroshenko, I. Zakrynychna, T. Yemelyanova, S. Matyushchenko and others. DKA Ukrainy. TsDKFFA Ukrainy im. H.S. Pshenychnoho. Kyiv : ZAT "Vipol" [in Ukrainian].

Kozak, S. (1984, 30 hrudnia). Pisenna vikhola Larysy [Larisa's Song Windstorm]. *Kultura i zhyttia*, 6 [in Ukrainian].

Komenda, O. I. (2020). Universalna tvorcha osobystist v ukrainskii muzychnii kulturi [Universal creative personality in Ukrainian musical culture]. (Doctoral dissertation). Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P.I. Chaikovskoho. Kyiv. Retrieved from: https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/komenda-dysertatsiya-2.pdf [in Ukrainian].

Mykulanynets, L. M. (2021a). Metodolohichni pidkhody doslidzhennia biohrafii myttsia [Methodological approaches to researching the artist's biography]. *Muzychne mystetstvo i kultura, 33*(1), 59–68. https://doi.org/10.31723/2524-0447-2021-33-1-5 [in Ukrainian].

Mykulanynets, L. M. (2021b). Suchasnyi mystetstvoznavchyi zhyttiepys: kontseptualni y typolohichni osoblyvosti [Contemporary arts studies biography: the concept and typology specifics]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, *44*(2), 44–48. https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-2-7 [in Ukrainian].

Muravitska, S. S. (2023). Syntez muzychnoi akademichnoi ta neakademichnoi tradytsii u zhanri klasychnoho krosovera [Synthesis of musical academic and non-academic traditions in the genre of classical crossover]. (Doctor of Philosophy dissertation). Natsionalna akademiia kerivhykh kadriv kultury i mystetstv. Retrieved from: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5144/Muravitska_S_dissertation.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

Osobova sprava Bilash L. I. [Personal file of Bilash L. I.]. Derzhavnyi arkhiv mista Kyieva. Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy. (F. R-810, op. № 2-os., spr. 613, ark. 84) [in Ukrainian].

Ostapenko, L. (2003). Vybrani vpravy: dlia roboty z vokalistamy [Noty] [Selected exercises: for working with vocalists [Notes]]. [in Ukrainian].

Ostapenko, L. (n. d.). Avtobiohrafiia [Autobiography]. Osobystyi arkhiv L.I. Ostapenko. Zberihaietsia v rodyni Bilash. Ark. 1–2. Rukopys [in Ukrainian].

Tvorcha kharakterystyka Ostapenko Larysy Ivanivny [Creative characteristics of the soloist-vocalist of Ostapenko Larisa Ivanivna] (bl. 1979–1980). Osobystyi arkhiv L.I. Ostapenko. Zberihaietsia v rodyni Bilash [in Ukrainian].

Parfyonov, M. (1967, 2 kvitnia). Spivaie Larisa Ostapenko [Larisa Ostapenko sings]. *Kultura i zhyttia,* 3 [in Ukrainian].

Tyshko, S. (2019). Shliakhy kulturolohichnykh doslidzhen tvorchykh biohrafii muzykantiv [Ways of cultural research of creative biographies of musicians]. *Kyivske muzykoznavstvo, (58),* 79–90. https://doi.org/10.33643/kmus.2019.58.07 [in Ukrainian].

Filts, B. (2016). Ostapenko Larysa Ivanivna. H. Skrypnyk (Ed.). V *Ukrainska muzychna entsyklopediia,* 4, 541. Kyiv: Vydavnytstvo IMFE [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 24.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.10.2026